

РИНОК ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

2021-2022 н.р.

Лектор:

Доктор економічних
наук

професор

Нечипорук

Людмила

Володимирівна

*Тема 10. Фінансові послуги на ринку
ПОЗИЧКОВОГО КАПІТАЛУ.*

---

1. Ринок позичкового капіталу.
2. Види фінансових послуг на ринку позик.
Банківський кредит. Лізингові операції.
Факторингові операції.

У широкому значенні – будь-яка цінність, що дає потік нового доходу (цінні папери, людський капітал, земля, виробничі фонди)

У вузькому значенні – фізичний капітал, або капітальні блага фірми (засоби виробництва), використання яких сприяє зростанню ефективності людської праці

Капітал

Ринок капіталу

Ринок капітальних благ

Ринок послуг капіталу

Ринок позичкового капіталу

Товар – капітальне благо (засоби виробництва)

Товар – право користування капітальним благом

Товар – право користування тимчасово вільними коштами

Капітальні (інвестиційні) блага – ресурси тривалого використання, які беруть участь у виробництві товарів і наданні послуг

Інвестиційні кошти – сума грошей для купівлі капіталу у фізичній формі

Інвестиції – всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладені в об'єкти підприємницької та іншої діяльності, в результаті чого створюється прибуток або досягається соціальний ефект

Капітальні вкладення – довгострокові інвестиції в необоротні активи (основні фонди або приріст матеріально-виробничих запасів)

РИНОК ПОЗИЧКОВОГО КАПІТАЛУ

- За своєю інфраструктурою ринок позичкових капіталів представляє, головним чином, банківські установи, а тому його ще називають ринком банківських кредитів.
- Крім того, на ньому діють й інші кредитно-фінансові установи (парабанки), що входять до складу кредитної системи.
- З функціональної точки зору він представляє систему економічних відносин, яка забезпечує нагромадження і перерозподіл грошових капіталів з метою забезпечення ресурсами ринкове господарство.

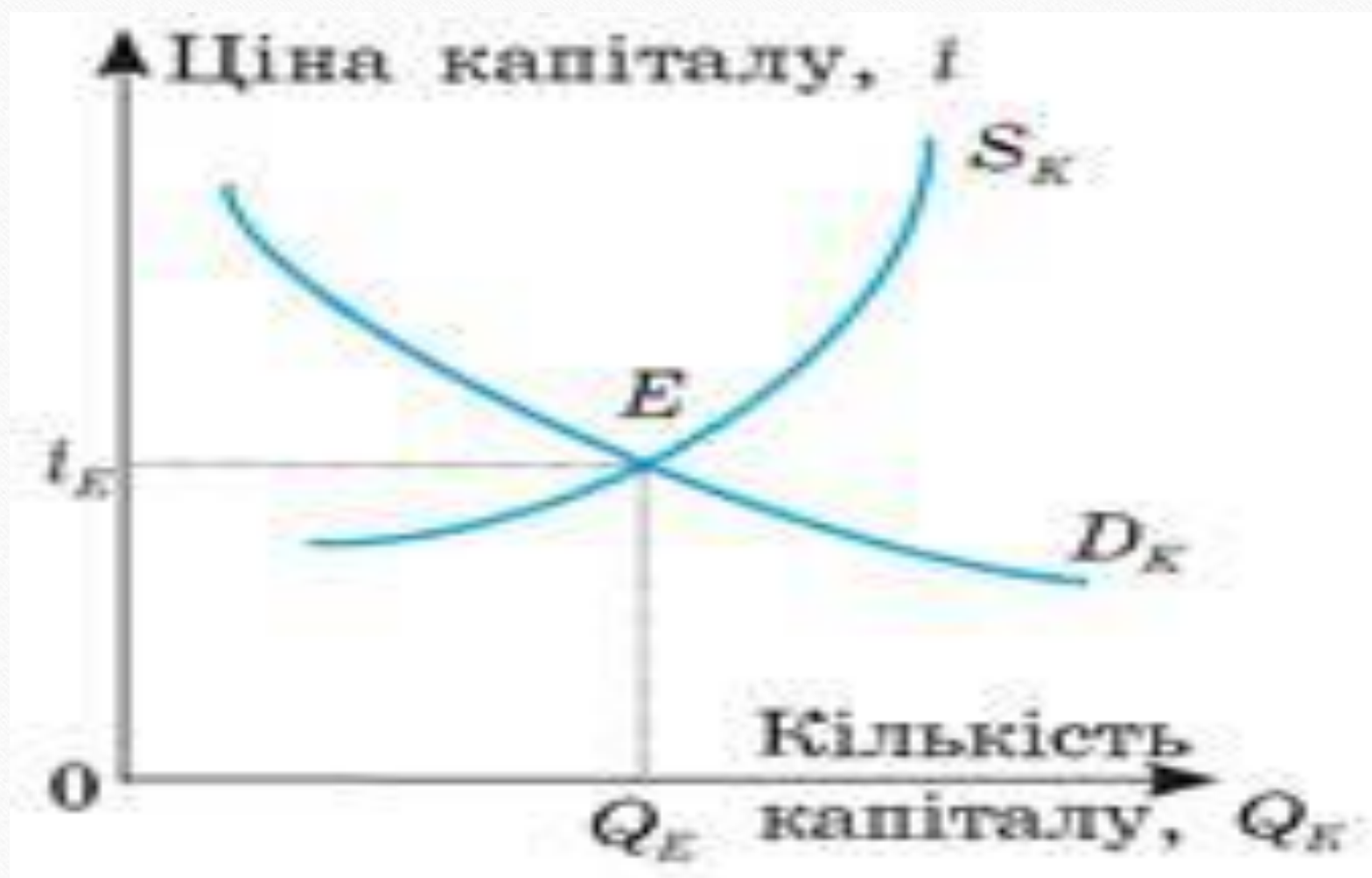

ОСНОВНІ УЧАСНИКИ ЦЬОГО РИНКУ:

- **первинні інвестори**, тобто власники вільних фінансових ресурсів, які мобілізовані банками і перетворені у позиковий капітал;
- **спеціалізовані посередники** - кредитно-фінансові організації, які здійснюють безпосереднє залучення (акумуляцію) коштів, перетворення їх у позиковий капітал і подальшу тимчасову передачу його позичальникам на зворотній основі за плату у формі відсотків;
- **позичальники** - юридичні і фізичні особи, а також держава, що відчують нестачу у фінансових ресурсах і готові заплатити спеціалізованому посереднику за право тимчасового користування ними.

Ринок позичкового капіталу - сукупність економічних відносин з приводу перерозподілу тимчасово вільних коштів між кредиторами і позичальниками за участі посередників (кредитно-фінансових інститутів) на основі попиту на капітал і його пропозиції.

Позика

Купівля-продаж права подальшого використання грошей у формі реальних виробничих ресурсів

Попит на позичковий капітал

Кількість позикових коштів, яку позичальники можуть і бажають придбати за певними ставками процента. Суб'єкт попиту – *позичальник, або боржник.*

Пропозиція позичкового капіталу

Кількість позикових коштів, яку можуть і бажають запропонувати позикодавці (кредитори) у вигляді позики за певної ставки процента. Суб'єкт пропозиції – *позикодавець, або кредитор.*

Ставка процента

Ціна, яка сплачується за використання позикових коштів

Номінальна –
поточна ставка відсотку, що не враховує інфляції

Реальна –
номінальна ставка мінус очікуваний темп інфляції

Величина позичкового процента

залежить від двох чинників:

- прямо пропорційна "перевагам ліквідності";
- обернено пропорційна кількості грошей, що знаходяться в обігу.

Джерелом сплати позичкового процента є прибуток, що його одержує підприємець у процесі продуктивного використання позичкового капіталу.

Прибуток розподіляється між суб'єктами кредитних відносин:

- ❖ кредитор отримує прибуток у вигляді процента за кредит;
- ❖ позичальник отримує підприємницький дохід у вигляді прибутку на позичковий капітал, який використовується в підприємницькій діяльності.

Позичковий відсоток

- це плата за капітал, тобто за гроші, позичені для ведення бізнесу.

Норма позичкового відсотку
розраховується за формулою:

$$\text{норма відсотку} = \frac{\text{сума сплати за позику}}{\text{сума позичкового капітал}} \times 100\%$$

Процентні ставки бувають:

- **постійні (фіксовані)** - не змінюються протягом всього періоду кредитування;
- **перемінні (плаваючі)** - можуть змінюватися в процесі кредитування.

Щоб запобігти втратам або хоч зменшити ризик банки, особливо в період інфляції, застосовують плаваючі процентні ставки за кредит, котрі періодично переглядаються.

Чинники, що впливають на розмір процентної ставки за кредити, логічно розділити на макроекономічні та мікроекономічні.

Розмір процентної ставки на макрорівні залежить від:

- **а) попиту та пропозиції, які склалися на кредитному ринку.** Загалом підвищений попит на кредити викликає підвищення процентної ставки. Проте в умовах конкурентної боротьби між кредитними установами за розширення ринків банківських послуг це правило не завжди спрацьовує. Банки не можуть безмежно підвищувати розмір процентної ставки при зростанні попиту на кредит, керуючись тим, що нижчі процентні ставки дають можливість розраховувати на залучення більшої кількості клієнтів та завоювання конкурентних можливостей. У результаті міжбанківської конкуренції процентні ставки нівелюються;
- **б) стабільності грошового ринку в країні.** Чим вищий темп інфляції, тим дорожчою повинна бути плата за кредит, оскільки у банка підвищується ризик втрат. Дешеві гроші (у порівнянні з іншими видами ресурсів) стимулюють ажіотажний попит на кредити, створюють умови для зловживань у банківському середовищі та розбалансування економіки;
- **в) рівня облікової ставки центрального банку.** Комерційні банки самі встановлюють розміри процентних ставок і визначають їх у кредитному договорі, укладеному з позичальником. При визначенні розміру процентної ставки вони за основу беруть облікову ставку центрального банку з прибавкою "маржі".

Маржа (від фран. *marge* - край) - різниця між процентною ставкою, за якою банк нараховує проценти за наданий кредит, і ставкою, за якою банк сплачує проценти за залучені (куплені) ресурси.

За умов комерційної діяльності розмір маржі для банків, як правило, не регламентується.

Проте, інколи центральний банк може обмежувати розмір маржі.

Мікроекономічні чинники впливу на розмір процентної ставки:

- **Мета кредиту.** Процентні ставки за кредити, які надаються на поточне фінансування виробничих потреб, як правило, найнижчі, що зумовлене короткостроковим характером їх використання. Кредити, які надаються торгово-посередницьким фірмам, що будують свій бізнес за принципом "купівлі-продажу", повинні бути найдорожчими, оскільки прибуток від цього виду діяльності носить спекулятивний характер, а для самих операцій притаманний підвищений рівень ризику;
- **Розмір кредиту.** Як правило, розмір процентної ставки за великі кредити повинен бути нижчим, ніж за користування дрібними кредитами, оскільки витрати, пов'язані з кредитною послугою, безпосередньо не залежать від розміру кредиту, а тому при наданні великих кредитів банки несуть відносно менші витрати. Крім того, великі кредити надаються надійним позичальникам, імовірність банкрутства яких, як правило, нижча. Проте з цього правила можуть бути винятки. Банк може не знижувати процентну ставку з великі кредити, якщо, на його думку, це призводить до підвищення ризику у зв'язку з погіршенням структури кредитного портфеля за порушення правила диверсифікації активів.

Мікроекономічні чинники впливу на розмір процентної ставки:

- **Термін користування кредитом.** Чим довший термін, тим вища процентна ставка за кредит. По-перше, при триваліших термінах вищий ризик втрати від неповернення кредиту та від знецінення позичених коштів внаслідок інфляції, притаманної ринковій економіці. По-друге, вкладення коштів довгострокового характеру, як правило, мають відносно вищу віддачу.
- **Рівень ризику.** При наданні позик комерційні банки мають справу з двома основними видами ризику - кредитним і процентним. Кредитний ризик пов'язаний із втратами від неповернення основної суми боргу у зв'язку із банкрутством позичальника, а процентний - із втратами від несплати відсотків за користування позикою.

Тема 10. Фінансові послуги на ринку ПОЗИЧКОВОГО КАПІТАЛУ.

---

1. Ринок позичкового капіталу.
2. Види фінансових послуг на ринку позик.
Банківський кредит. Лізингові операції.
Факторингові операції.

ПОНЯТТЯ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУ ТА ДЖЕРЕЛА ЙОГО ФОРМУВАННЯ

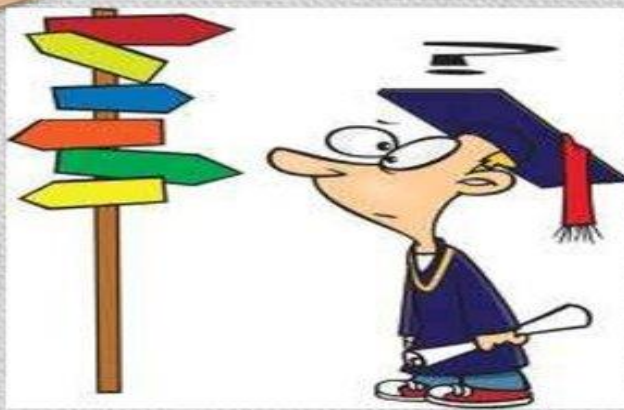
Банківський кредит - це форма кредиту, за якою кошти надаються в позику банками. Банківський кредит - необхідний інструмент стимулювання економіки, без якого не можуть успішно працювати товаровиробники.

Основними джерелами формування банківських кредитних ресурсів є:

- - тимчасово вільні кошти держави й осіб, на добровільній основі передані фінансовим посередникам для подальшої капіталізації і отримання прибутку. Вони відображаються на депозитних рахунках у відповідних комерційних банках і забезпечують власникам фіксований дохід у формі відсотків із вкладів;
- - кошти, що тимчасово вивільняються в процесі кругообігу промислового і торгового капіталу.

Банківський кредит має комерційний характер. Мета діяльності банку в процесі кредитування - отримання максимального прибутку. Спрямованістю на прибутки визначається головна лінія економічної поведінки банків як при купівлі кредитних ресурсів, так і при їх продажу клієнтам. Банки надають кредити, використовуючи такі принципи, які зумовлюють реалізацію один одного: забезпеченість, поверненість, терміновість, платність і цільовий характер.

КЛАСИФІКАЦІЯ БАНКІВСЬКИХ КРЕДИТІВ

Кредити, які надаються банками, можна класифікувати за різними ознаками.

За термінами користування банківські кредити поділяють на:

- середньострокові, короткострокові, довгострокові;
- до запитання;
- прострочені, термін користування якими минув;
- відстрочені, для яких на прохання позичальника був перенесений термін погашення.

Залежно від забезпечення: забезпечені та бланкові (незабезпечені).

За забезпеченням виділяють:

- забезпечені заставою;
- гарантовані;
- з іншим забезпеченням

Лізинг – це вид підприємницької діяльності, який спрямований на інвестування фінансів з метою придбання у власність обладнання, майна та надання їх в оренду лізингоодержувачу (третій стороні).

Об'єктами лізингу є:

а) рухоме майно:

- обладнання промислового призначення (верстати, устаткування, технологічні лінії, енергетичне обладнання, складське обладнання і майно);
- транспортне обладнання: повітряні, наземні та водні транспортні засоби, обладнання для їх експлуатації (судна, літаки, вертоліти, автомобілі, в тому числі спеціальні, залізничні вагони, контейнери і таке інше);
- будівельна техніка;
- засоби телевізійного і дистанційного зв'язку;
- оргтехніка, конторське обладнання;
- ліцензії, ноу-хау, комп'ютерні програми тощо.

б) нерухоме майно:

- будівельні споруди і споруди виробничого, торгівельного або комунально-побутового призначення;
- споруди (нафтові та газові свердловини, гідротехнічні та транспортні споруди).

Суб'єктами лізингу є:

а) лізингодавець – власник майна, який надає його у використання на умовах лізингової угоди. В його особі можуть виступати:

- установа банку, в складі якого передбачений цей вид діяльності;
- фінансова лізингова компанія, що створюється спеціально для здійснення лізингових операцій, основою і фактично єдиною функцією якої є оплата майна, тобто фінансування угоди;

- спеціалізована лізингова компанія, яка в додаток до фінансового забезпечення угоди бере на себе комплекс послуг не фінансового характеру (утримання і ремонт майна, заміна зношених частин, консультації по його використанню);
- будь-яка фірма або підприємство, для яких лізинг непрофільююча, але і не заборонена статутом сфера діяльності і які мають фінансові джерела для проведення лізингових операцій.

б) лізингодержувач – юридична особа в будь-якій організаційно-правовій формі, що здійснює підприємницьку діяльність, або громадянин, котрий займається підприємницькою діяльністю без створення юридичної особи і зареєстрований як індивідуальний підприємець.

в) продавець лізингового майна (постачальник) – підприємство-виробник, торгівельна організація або інші суб'єкти підприємницької діяльності, які продають майно, що передається згідно з договором лізингу.

Класифікація видів лізингу отримала достатньо серйозне обґрунтування як в закордонній, так і у вітчизняній теорії і практиці. При виділенні видів лізингу виходять перш за все із ознак

У залежності від складу учасників (суб'єктів) угоди розрізняють:

Прямий лізинг (двосторонній), при якому власник майна (виробник) самостійно здає об'єкт в лізинг.

Непрямий лізинг – коли передача майна відбувається через посередників. У даному випадку можна говорити про класичну тристоронню угоду (постачальник – лізингодавець – лізингоотримувач) або про багатосторонню угоду з кількома учасниками і повним набором послуг

У залежності від обсягу майна, що передається в лізинг, розрізняють

- **Чистий лізинг** – це лізинг, при реалізації якого основні зобов'язання по обслуговуванню майна бере на себе лізингоодержувач. Передбачається, що він сплачує всі податки і збори, здійснює страхування і несе всі інші витрати, пов'язані з використанням обладнання.
- **"Мокрий лізинг"** – це лізинг з повним набором послуг, угоди за яким передбачають обов'язкове повне технічне обслуговування обладнання, його ремонт, страхування та інші операції, які бере на себе лізингодавець. Крім цього, можуть бути запропоновані послуги по підготовці кваліфікованого персоналу, по маркетингу і рекламі готової продукції, доставці сировини, необхідної для роботи обладнання.

В залежності від сектора ринку, де здійснюються лізингові операції, розрізняють:

- **внутрішньо національний лізинг**, коли всі учасники угоди знаходяться в одній країні;
- **зовнішній (міжнародний) лізинг**, коли в лізинговій угоді хоча б одна із сторін одночасно належить різним країнам
- **експортний лізинг**, коли виробник майна або посередницька фірма продає його лізинговій компанії, а та, в свою чергу, укладає угоду з лізингодержувачем майна, що знаходиться за кордоном;

- **імпортний лізинг** – це угоди, в яких лізингодавець купує об'єкт лізингу в іноземної фірми, а потім надає його вітчизняному лізингоодержувачеві;
- **транзитний лізинг**, при якому майно продається лізинговій компанії з іншої країни, а вона, в свою чергу укладає угоду з орендарем, що знаходиться в третій країні;
- **спеціальний лізинг**, пов'язаний із здійсненням великого промислового будівництва

За цільовим призначенням лізинг може бути:

- **дійсний**, якщо при проведенні угоди отримання податкових і амортизаційних пільг не є головною і визначальною метою. Цей вид лізингу називають ще нормативним лізингом;
- **фіктивний** (спекулятивний) лізинг полягає в тому, що угода переслідує мету одержати високий прибуток за рахунок отримання необґрунтованих податкових і амортизаційних пільг.

Розрізняють в часі:

- довготерміновий - лізинг, що здійснюється протягом трьох і більше років;
- середньотерміновий - здійснюється протягом півтора – три роки;
- короткотерміновий - здійснюється здебільшого до півтора року.

У господарській практиці сучасних розвинутих країн застосовуються різні види лізингу, кожен з яких характеризується специфічними особливостями. Найбільш розповсюдженими є:

- оперативний (сервісний) лізинг (operating lease)
- фінансовий (капітальний) лізинг (Financial lease)
- зворотній лізинг (sale and lease back)
- частковий лізинг (за участю третьої сторони) (leveraged lease)
- прямий лізинг (direct lease)
- сублізинг (sub-lease)

Форми лізингу

- 1. Зворотний лізинг** — це договір лізингу, який передбачає набуття лізингодавцем майна у власника і передачу цього майна йому у лізинг.

2. Пайовий лізинг — це здійснення лізингу за участю суб'єктів лізингу на основі укладення багатостороннього договору та залучення одного або кількох кредиторів, які беруть участь у здійсненні лізингу, інвестуючи свої кошти. При цьому сума інвестованих кредиторами коштів не може становити більше 80 відсотків вартості набутого для лізингу майна.

3 Міжнародний лізинг — це договір лізингу, що здійснюється суб'єктами лізингу, які перебувають під юрисдикцією різних держав, або в разі якщо майно чи платежі перетинають державні кордони.

4 Фінансовий лізинг - це договір лізингу, в результаті укладення якого лізингоодержувач на своє замовлення отримує в платне користування від лізингодавця об'єкт лізингу на термін, не менший того, за який амортизується 60 відсотків вартості об'єкта лізингу, визначеної на день укладення договору.

Після закінчення терміну договору фінансового лізингу об'єкт лізингу переходить у власність лізингоодержувача або придбавається ним за залишковою вартістю.

5 Оперативний лізинг - це договір лізингу, в результаті укладення якого лізингоодержувач на своє замовлення отримує у платне користування від лізингодавця об'єкт лізингу на термін, менший того, за який амортизується 90 відсотків вартості об'єкта лізингу, визначеної на день укладення договору. Після закінчення строку договору оперативного лізингу він може бути продовжений або об'єкт лізингу підлягає поверненню лізингодавцю та може бути повторно переданий у користування іншому лізингоодержувачу за договором лізингу.

6 Частковий лізинг (за участю третьої сторони)-

Різновид фінансового лізингу, що передбачає участь в угоді третьої сторони – інвестора. Як правило, ним є комерційний банк, страхова чи інвестиційна компанія. У цьому випадку лізингова фірма, попередньо уклавши контракт на довготермінову оренду обладнання, придбаває його у власність, оплативши частину вартості за рахунок позикових коштів

7 Сублізинг- Сублізинг - особливий вид відносин, що виникають у зв'язку з переуступкою прав користування предметом лізингу третій особі, та оформляється договором сублізингу.

Особа, що здійснює сублізинг, приймає предмет лізингу в лізингодавця за договором лізингу і передає його в тимчасове користування лізингоодержувачу за договором сублізингу. Згідно з чинним законодавством переуступка лізингоодержувачем третій особі своїх зобов'язань щодо виплати їй лізингових платежів не допускається.

Основні переваги лізингу

1. Лізинг дає можливість використання нових високих технологій без значних додаткових капіталовкладень.

2. Основною перевагою перед кредитуванням є нижчі вимоги по заставі, оскільки в лізингу лише обладнання є предметом застави без будь-якого додаткового забезпечення, що суттєво збільшує доступність нового обладнання.

3. Позитивним є також те, що лізингові платежі відносяться на собівартість продукції в повному обсязі, що знижує оподатковуваний прибуток.

4. Комерційні банки, що займаються лізинговими операціями мають всі переваги, властиві лізингу: мінімізацію кредитних та інших ризиків, залучення додаткової кількості фінансово-забезпечених клієнтів, підвищення своєї конкурентноспроможності на ринку та й взагалі вигідне вкладення коштів.

5. Лізинг як активна форма кредитування посилює конкуренцію між банками та лізинговими компаніями, знижує вплив на позичковий відсоток, що стимулює приплив капіталів у виробничу сферу.

6. Лізинг надає користувачам ряд переваг, зокрема, таких: уникнення залучення кредитів для придбання техніки, використання зекономлених за рахунок лізингу коштів на інші цілі, прискорене освоєння взятої в лізинг техніки за допомогою спеціалістів лізингодавця, скорочення термінів організації виробництва нової продукції, за рахунок придбання нової техніки, забезпечення її налагодження та сервісного обслуговування.

Негативні сторони лізингу:

1. Лізинг з коротким терміном користування може виявитися економічно невиправданим для лізингоотримувача.
2. Після закінчення терміну лізингу залишкова вартість устаткування повертається власнику.
3. Лізинг може виявитися дорожчим, ніж отримання позикових коштів на купівлю устаткування.
4. Науково-технічний прогрес робить устаткування, машини, техніку застарілими, а орендні платежі не припиняються до кінця лізингового контракту.

Факторинг

Факторинг (від англ. factor — агент, посередник) — одна з нетрадиційних банківських послуг, що з'явилася в банківській практиці у 50-х роках.

Факторингова операція — комісійно-посередницька операція з передачі клієнтом банку права на стягнення боргів (без права зворотної вимоги до клієнта).

Суб'єкти та об'єкти факторингових операцій

Суб'єкти — банк, факторингова компанія, спеціалізовані установи, які скупають рахунки-фактури у своїх клієнтів.

Клієнти — кредитори, постачальники товару, виконавці робіт, промислові та торгові фірми, що уклали угоди з банком чи факторинговою компанією.

Позичальники — покупці товарів і послуг.

Види факторингу

- **Прямий** — в операції бере участь лише один фактор — з експорту в країні експортера, з яким імпортер уклав факторингову угоду.
- **Опосередкований** — в операції беруть участь два фактори: 1) з експорту в країні експортера та 2) з імпорту в країні імпортера.
- **Розкритий** — операція, в якій покупцеві повідомляється про факторингову угоду.
- **Нерозкритий** — операція, в якій факторингова угода є конфіденційною і зарубіжному покупцеві не повідомляється про неї.
- **Конвенційний** — універсальна система фінансового обслуговування, яка включає бухгалтерський облік, розрахунки з постачальниками та покупцями, страхове кредитування, представництво та ін.
- **Конфіденційний** — обмежується виконанням тільки деяких операцій: сплата боргів, передача права на отримання грошей та ін.